લખનાર--એક ગુર્જર.

શાન્તિદાસ.

અમદાવાદ

ધી ડાયમંડ જ્યુબિલી પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ સલાપોસ દરવાજે

૫૭ સને ૧૯૦૦

બે પાઇ.

શાન્તિદાસ.

ચરોતરમાં મહેમદાવાદથી પાંચ સાત ગાઉ ઉપર પાટીદારની વસ્તીનું એક જુનું ગામ છે. મૂળ એ ગામ નરવાનું હતું, પણ પચાસ પુણોસોવરસથી નરવો તુટયો છે, ને નવી સરવે પ્રમાણે ખાતાબંધી વહીવટ ચાલે છે.

ગામમાં ઉજલીઆત વસ્તી સારી છે, આશરે બસો ઘર પાટીદારનાં છે; બીજાં વાણીયા, બ્રાહ્મણ તથા વસવાયાંનાં છે. ગામના લોક મહેનતુ ને સંપિલા છે. ગામમાં ઘણું દેવું નથી. શાહુકાર વાણીઆ ધીરધાર કરતાં વેપારનો ધંધો વધારે કરે છે, ગામનો ચોરો રૈયતે બાંધેલો મોટો વિશાળ છે, હિંદુઓનું દેવળ પણ સારૂં છે, ને એક ધર્મશાળામાં વટેમાર્ગુ તથા સાધુસંત ઉતરે છે, તેથી ઠેઠ કાનમ લગી ગામની આબરૂ પણ સારી છે.

કણબીની વસ્તીમાં મોટું ને મોભાવાળું ઘર શાન્તિદાસ પાટીદાર વાળાનું છે. તેમના બાપને સાત દીકરા હતા, તે બધા હાલ જૂદા જૂદા રહે છે; સાતે દીકરાને વાડી વસ્તાર સારો થયો છે. શાન્તિદાસને છ દીકરા છે, તેમાંના

પાંચ મોટા ધંધે વળગી ગયા છે, પણ નાનો ભીખારીદાસ હાલ નોકરી ખોળે છે. આશરે દશેક વરસ ઉપર શાન્તિદાસની વહુના મનમાં એમ આવ્યું કે, મારા છ દીકરામાંથી નાનો દીકરો અંગ્રેજી ભણે ને સરકારી નોકરીએ વળગે તો કેવું સારૂં ! વખતે ટોપીવાળાની મહેરબાની થાય તો ચઢતાં ચઢતાં એતો કુમાશદાર થઇ જાય, ને આપણે ઘેર આખા પરગણાની હાકેમી આવે. શાન્તિદાસના મનને આ વાત બહુ ભાવી નહિ. હાલ અઢારે વરણ અંગ્રેજી ભણતર ભણવા માંડે છે, તેમાં ઘણા અધવચ્ચ મૂકી દે છે, ને થોડાજ ઠેઠલગી પહોંચે છે; વળી જે થોડા ભણી ઉતરે છે તેમને બધાને કુમાશદારી મળતી નથી એ વાત શાન્તિદાસ સારી પેઠે સમજતા હતા; પણ છોકરો છેહલા ખોળાનો હતો, ને આટલી ઉમરે ઘરનાં બૈરાંને નાખુશ કરવાં એ પણ ઠીક નહિ, એમ એમણે વિચાર્યું. વળી એમના હૈયામાં એમ પણ ખરૂં કે પરમેશ્વરને કરવું હોય ને છોકરાનું નશીબ ઉઘડે તો, છોકરાની માના કોડ પુરા પડે; ને ઘડપણમાં આપણા સુખમાં મણા ન રહે. એટલે પહેલ તો જરા એમણે બૈરાંનું કહ્યું ગણકાર્યું ન ગણકાર્યું એમ કર્યું; પણ છોકરાની માએ એ વાતની કેડ મૂકી નહિ તેથી હારીને અન્તે તે હા ભણ્યા. સારૂં મહુરત જોઇને અંગ્રેજી ભણાવવા ભીખારીદાસને અમદાવાદ વિદાય કર્યા. અંગ્રેજી વિદ્યા ભણવી સહેલી નથી, તેમાં વળી સરકારના કાયદા, વળી તેમાં ધોરણને ફેરણ, ને પરિક્ષાઓ, તેથી ભણ-

માં ભણતાં ઘણાં દહાડા લાગ્યા, તેથી કોઇ કોઈવાર શાન્તિદાસને અકળામણ પણ આવે. દર માસે ખાધાખાઈ તથા ફીના દશ બાર રૂપિયા અમદાવાદ મોકલવા પડે તે મોટા કબીલાદાર આદમીને ભારે પડતા; પણ વરત લીધું તે પૂરૂં કરવું; હવે અધુરૂં ભણતર મૂકવાથી કાંઇ લહાણ નથી એમ સમજી તે કાંઈ બોલતા નહોતા. અન્તે સાતે વરસે ભીખારીદાસ મેટ્રિકની પરીક્ષા પાસ થયો; તેની ખબર આવતાં શાન્તિદાસને ઘણું સારૂં લાગ્યું, ને છોકરાની મા તેથી વધારે હરખાયાં; ને કહે કે, "હું કહેતી નહોતી કે મારો ભીખો નામ કાઢશે ? કાંઇ પૈસા ઉગારે કામ થાય ? જ્યારે મૂળાના પીતા જેવા ખરચ્યા છે, ત્યારે મારો છોકરો નાગરના છોકરાને ટક્કર મારે તેવો થયો છે."

એ પ્રમાણે ભીખાની મા સૌ આગળ ફુલાય. ભીખાની પરીક્ષા ઉતર્યાના સમાચાર આવ્યા એટલે, તેમણે ગામમાં ગોળ વહેંચ્યો, માતાને વધામણાં દીધાં, ને ઘેર નવેદ કર્યાં; બ્રાહ્મણ તથા સગાં સ્નેહિયોને જમાડયા, અને સૌ આશરાગતીઓને પણ સંતોકયા. ભીખો ગામમાં આવ્યો ત્યારે ગામના સૌ લોક તેને બોલાવવા આવ્યા. શાન્તિદાસને કહે કે, "હવે બાપા અધુરૂં ન રાખશો, હવે તો ભીખારીદાસને મુંબાઈ મોકલો, બે પૈસા દેવું થશે તો જારબાજરીનો રોટલો ખાઇ પેટે પાટા બાંધી વાળી દેવાશે; પણ હવે તો એને મુંબાઈ મોકલો."

એમ બધા ઘણો આધરો કરીને કહેવા લાગ્યા. શાન્તિદાસ ખાતા પીતા ગૃહસ્થ હતા, તેમની ખેતી મોટી હતી, તથા ઢોર ઢાંકર મસ હતાં, ને દાણો દુણી પણ ઘણું રાખતા; પણ નગદ પૈસાનું બહુ જોર એમની પાસે નહોતું. એટલે મુંબાઇ મોકલવાનું તેમનું મન ઘચુપચુ થતું હતું; પણ છોકરાનો, તેની માનો, તથા આખા ગામનો આધરો જોઇ તેમણે પણ અન્તે નમતું મૂકયું, ને ભીખારીદાસને મુંબાઇ ભણવા રાખવાનો વિચાર નક્કી કર્યો, ને ખરચ સારૂ ગામના શાહુકાર વનમાળીદાસને ત્યાંથી પ્રથમ રૂપિયા સોનો ઉપાડ કર્યો. વિદાય થતાં પહેલાં ભીખારીદાસને કોરે બોલાવીને કહ્યું કે, " ભાઇ, માહરી પાસે પૈસા નથી, મુંબાઈ તો ઇન્દ્રપુરી જેવું છે, ત્યાં ભાતભાતની જણસો મળે છે, તરેહ તરેહના શોખ ત્યાં થઇ શકે છે; માટે તું જો નીતથી રહી નીચું માથું ઘાલી અભ્યાસમાંજ મન રાખવાનું કબુલ કરે તો હું મોકલું; નહિ તો ખર્ચ વેઠવાનું માહરૂં ગજું નથી, માટે એ વિચાર આપણે માંડી વાળો."

ભીખાએ પોતાના બાપને પગે હાથ મૂકીને કહ્યું કે, "ભા, હું એક પાઇ પણ નકામી નહિ ખરચું. અઢાર વરસનો થયો ને શું હું સમજતો નથી કે આપણા ઓરડામાં શું છે ને શું નથી?"

સરકારી કૉલેજ ઉઘડતાં ભીખારીદાસ મુંબાઇ જઇ તેમાં દાખલ થયા, ને અભ્યાસ શરૂ કર્યો. થોડા દાહા

તો બાપની શિખામણ ને પોતાનું વચન હૃદેમાં રાખી ભીખારીદાસે ખૂબ મહેનત કરી. પછી ત્યાં જુના થતા ગયા ને છોકરાઓનો સહવાસ વધવા માંડયો. ત્યાંના પારસીના છોકરાઓના ચળકતા બુટ જોઇ એમનું મન વારંવાર એમ થતું કે, આપણે એવા બુટ હોય તો કેવું સારૂં ! એવા મનના ઉછાળા ઉપરા ઉપરી થાય, ને ભીખારીદાસ તેને દાબી દે; પણ વળી પાછું ફરી ફરીને બુટનું મન થાય. એમ કરતાં કરતાં કેટલાક દાઢા વહી ગયા. પણ છેવટે ભીખારીદાસનું મન રોકયું રહ્યું નહિ! તેમણે વિચાર કર્યો કે, "આપણે વરસે દાહે ત્રણસો રૂપિયા ખરચીએ છીયે, તેમાં ત્રણ ચાર રૂપિયાના વિલાયતી બુટ લેવામાં કાંઇ વધી જવાનું નથી. બીજી ગમે તે રીતે કસર કરીશું તો એટલા રૂપિયા ઉગરશે; એટલે બાપાનું મન પણ રહેશે, આપણું વચન પણ જળવાશે, ને આપણા જીવને ભાવતી વસ્તુ પણ મળશે." એમ વિચાર કરી તેમણે વિલાયતી બુટની એક જોડ લીધી. તે પહેરીને "ચમચમ" કરતા ફરે ને બુટ સામું જોઇ મલકાઈ મલકાઇ જાય !

ચારે મહિને કાલેજ બંધ થઇ ત્યારે ભીખાભાઇ પાછા ગામે આવ્યા. સગું વ્હાલું, ગામ લોક, સૌ બએ ગાઉ એમને લેવા સામું આવ્યું હતું. ભાગોળે આવ્યા ત્યારે ભીખાભાઇ ગાડામાંથી ઉતર્યા; પણ ઉતરતાં પહેલ પેલા વિલાયતી બુટ કહાડી પહેર્યા, ને "ચમચમ" કરતા સૌથી આગળ ચાલ્યા. સૌ કહે, " કેમ ભાઈ આવ્યા કે, કેમ ભાઈ

આવ્યા કે? સારાછો? કુશળ છો?" ત્યારે એ હળવે રહી કહે, "હા–હા." ગામના છોકરા પણ એમને જોવા આવ્યા હતા, કેમકે એ ગામમાંથી મુંબાઇ ભણવા સારૂ આ પહેલ કોઇ ગયું નહોતું, ને ભીખાભાઈ મુંબાઇ જઇ આવ્યા એ મોટી નવાઇ હતી.

ગામમાં આવ્યા પછી સાંજ સવાર હવા ખાવા ભીખારીદાસ નીકળે ત્યારે પેલા બુટ પહેરીને જાય. તે જોવાને ગામના બધા જુવાનીઆ નીકળે. શાન્તિદાસના બીજા દીકરાઓના તથા દીકરીઓના દીકરા મળી આશરે પંદર વીસ હતા. થોડા દિવસ વીત્યા નહિ એટલામાં તે-ઓએ પોતપોતાની મા પાસે એવા બુટ સારૂ કંકાસ કરવા માંડયો. શાન્તિદાસના ભાઇઓના ઘરમાં પણ બુટ વાસ્તે કલેશ થવા લાગ્યો. ગામના બીજા કણબી વાણી-આના છોકરાઓને પણ એવા બુટનું મન થયું. બધાં છોકરાંઓની માઓ પોતપોતાનાં છોકરાઓ ભણીની તાણ કરે; પણ ભાયડાઓ એ માને નહિ. એમ બધાં સારાં ઘરમાં થોડા થોડા કંકાસ પેઠો. નીતની કળકળથી ભાય-ડાઓ છેવટે હાર્યા. એકે એકે સૌ એવા બુટ મંગાવવા લાગ્યા. દર ફેરા જ્યારે છુટી પડે ત્યારે, ભીખારીદાસ મું-બાઈથી પાછા આવે; ને હર વેળા જ્યારે આવે ત્યારે ગામના લોકનાં છોકરાની પચીસ ત્રીસ વિલાયતી બુટની જોડા લેતા આવે! એમ બે ત્રણ વરસ વીતી ગયાં ને ગામમાં બીજી પુંજી વધી હોય કે નહિ, પણ બુટની પુંજી તો ઘણી વધી!

ગામમાં વિલાયતી બુટની ત્રણુસો જોડ થઇ. સાંજે બધા જુવાનીઆ ખેતરે કે તળાવે ફરવા જાય ત્યારે, એ બુટ પહેરીને જાય; ને એવા બુટવાળા છોકરાની લ્હારની લ્હાર આગળ પાછળ હર વેળા ગામમાં ફરતી દેખાય; તેથી કેટલાક લોકો માંહોમાંહે વાત કરેકે, "ગામની શોભા સારી વધી." ત્યારે વળી બીજા કહેકે, "એમાં શું કમાયા? ગામ વહેલી ભીખ માગશે."

વિલાયતી બુટ લાંબા ટકતા નથી ને વરસદાઢાની માંહે ફાટી જાયછે, એટલે જતે દાઢે એમ થયું કે ભીખાભાઇ જવા નીકળે તે દાઢે તેમને ગામ લોક દોઢસો બસો બુટના પૈસા વળગાડે. આ પ્રમાણે બુટનો ચાલ જબરો થતો ગયો, ને ગામને માથે રૂપીઆ એક હજારનો વરસ દાહે વેરો ચોંટયો!

એકવાર ભીખારીદાસ હુનાળાની છુટીમાં ગામ પાછા આવ્યા હતા, ને આંગણામાં ખાટલો ઢાળી પાછલે પહોરે બેઠા હતા. શાન્તિદાસ બાપા ઓટલે હાથમાં રૂપાની નેહવાળો હુકકો ઝાલી રાખી "ગુડ ગુડ" કરતા હતા. બીજા થોડા પાટીદાર ને ગામ લોક પણ ત્યાં સહેજ બેઠા હતા ને વાતો કરતા હતા. વનમાળીદાસ પારેખ પણ ત્યાં આવ્યા હતા.

વનમાળીદાસ—બાપા નવરાશે આપણું ખાતું આંખ તળે કાઢા તો ઠીક.

શાન્તિદાસ--કેમ વારૂં ?

વન૦પારેખ—આંકડો જરા વધતો જાય છે, તે તમને ખબર હશે.

શાન્તિદાસ—લીધું વરત પુરૂં કરવું જોઇએ. છોકરાને મુંબાઇ મોકલતાં પહેલ શી રીતે હતું?

વનમાળીદાસ—ત્યારે તો તમારા સો પચાસ લહેણા રહેતા.

એમ વાતો ચાલી હતી તેવામાં ગામના દશ વીશ મોચી ભેગા થઇ આવ્યા. આવીને ફાળીઆં ઉતારી રાડ પાડવા લાગ્યા કે, "બાપા હવે તો બહુ થયું, હવે તો ખમા કરો તો સારૂં."

શાન્તિદાસ—શું છે વાત તો કહો.

મોચીઓ મધ્યેનો એક મોચી કે જેનું નામ સોમલો હતું તેને કહે "સોમલા તું ઠાઉકો છે, તું વિગત માંડીને વાત કહે. તમારે શું જોઇએ છીયે? ને તમારે શું દુઃખ છે? સગી મા હોય તેને પણ કહીએ તો દુઃખ જાણે."

સોમલો—દુઃખ તો ઘણું છે, વણ વાંકે મરી જઇએ છીયે; પણ રોગ પ્રમાણે ઉપાય થાય તો ફળ વળે: એ તમારા હાથમાં છે. બાપા તમો ઉપાય કરો તો થાય, નહિ તો એકે ઉપાય નથી ને હમારે જીવ્યાનો આરો નથી.

શાન્તિ૦—કરારશે તું બોલ, જો માહરા હાથમાં હશે તો હું ઉપાય કર્યા વગર નહિં રહું.

સોમલો—બાપા દુઃખ તો બહુ છે. જુઓ, અમારાં મોચીનાં તમારા ગામમાં વીસ ઘરાં છે. જયારથી ગામ વસ્યું ત્યારથી હમો તમારી પછવાડે પછવાડે વસ્યા છીયે, ને તમારે શરણે પડયા છીએ. અમે આજ લગી ગામ લોકના જોડા ને કોશ શોવતા ને અમારો ગુજારો કરતા વળી એકાદ વિઘું જમીન હોય તે ખેડીયે પણ ખરા; એમ કરી દાઠા કાહતા. પણ આ બે વરસથી અમારૂં પુરૂં થતું નથી, ને છોકરાં ભુખે મરે છે. ભીખાબાપો જયારથી મુંબાઇ ગયા ત્યારથી હમારા દુઃખનું મંડાણ મંડાયું. એ એક બુટની જોડ લાવ્યા એટલે અમને લાગ્યું ઠીક છે, એમાં શું માંહી. પછી હવે તો ગામમાં લગભગ એવા ચારસો પાંચસો વિલાયતી બુટની જોડ ખપે છે. અમો વરસમાં સો સો જોડ શીવીએ, એટલે મજુરીના ૫૦–૭૫ રૂપિયા કમાઇએ, ને અમારા દશ બાર ઘરનો નિભાવ એથી થાય. હવે આ બુટ આવ્યા એટલે એ જોડા ખપતા નથી. હવે પારસણોની પેઠે અહીંનાં બધાં બૈરાં જોડીયો મુકીને બુટ પહેરશે તો, બૈરાંનાં પગરખાં શીવવાનું કામ પણ હમારૂં જશે; ને જેટલા થોડા રોટલા રહ્યાછે તે પણ નહિ રહે. અમારો ગુજારો તો ગામ લોક ઉપર હતો, પણ ગામ લોક તો બુટ પહેરે, એટલે આ દશા આવી! અમારાં છોકરાંને પેટ ભરી રોટલા પણ મળતા નથી. જો અમદાવાદના કે બીજા

આપણા અહીંના ગામના બુટ હોત તો હમારામાંથી ત્યાં જઇ કોઇ શીખી આવત. અથવા ન શિખત તો છેવટે હમે ભુખે મરત; પણ હમારી નાત કે ધંધાવાળા બીજાને રોજી મળત. પણ આતો વિલાયતી બુટ એટલે હમારો એકે ઉપાય નથી. ને હમારે કોઈ પણ રીતનું મન વાળવાનું નથી, ને આમને આમ ચાલશે તો બધાં મરી પરવારીશું.

ભીખારીદાસ—કેવા બેવકુફ લોક છો. તમારે વાસ્તે શું અમો બુટ નહિ પહેરીએ? માણસને ગમે તે પહેરવાની છુટ છે. સાહેબ લોકો બુટ પહેરેછે, મુંબાઈમાં ઘણી વસ્તી બુટ પહેરેછે તે સૌ ગાંડા લોક હશે? બેવકુફ લુચ્ચા લોક!

સોમલો.—ગાંડા કે ઘેલા, પણ ભૂખે મરીએ ત્યારે શું કરીએ ?

ભીખા૦—ભુખે મરો છો તેમાં કોનો વાંક છે? બીજો ધંધો કરો.

સો૦— અમે મોચી તે બીજો ધંધો શો કરીએ?

ભીખા૦—દુનિયામાં ઘણા ધંધા છે, ગમે તે કરો.

સો૦—શું અમો કુંભારનું કામ કરીયે, કે દરજીનું કામ કરીયે, કે લવારનું કામ કરીએ, કે સોનીનું કરીયે કે હજામનું કરીયે? શું કરીએ કહો ભીખાબાપા.

ભીખા૦—ત્યારે મજુરી કરો. મજુરીમાં શું આ-વડવું છે ?

સોમ૦—હમોએ કોઇ દાઢો મજુરી ન કરેલી તે શી રીતે મજુરી થાય ? મજુરીમાં હાથ પગમાં જોર જોઇએ. અમને ચાર પૈસા પણ કોણ આપે ?

ભીખા૦—ત્યારે પુરૂં ન થાય તો પરગામ જઇ વસો.

સો૦—આ ગામમાં અમારી વીસ પેઢી થઇ ને હવે ઘરબાર મૂકીને કયાં જઇએ ? અહીંનાં ઘર શી રીતે ઉપાડી જઇએ ? નાત જાત, લેવું દેવું, બધું અહીં રહ્યું, ને પરગામ શી રીતે જવાય ? બાપા આટલું બધું અમને કહોછો, ત્યારે તમે વિલાયતી બુટ ન પહેરો તો શું સત્યાનાશ વળી જાય ? મોચી મજુરી કરે, બીજો ધંધો કરે, ગામ છોડી જાય, તે કરતાં પાટીદાર વિલાયતી બુટ ન પહેરે તો શું બગડે ?

શાન્તિદાસ—(વચમાં બોલ્યા) "ભીખા તું છાનો રહે. આ મોચી કહેછે તે વાત છાણવા જેવી છે. જુવાની-આવેડા કરી એને તરછોડીશ નહિ."

એટલામાં ગામના પારેખ જગજીવનદાસ આવ્યા. તે કહેકે, "આ શી ભાંજગડ ચાલેછે ?"

શાન્તિદાસ—મોચી રાડ પાડતા આવ્યા છે કે, ગા-મમાં બુટ આવ્યા તેથી અમે ભુખે મરીએ છીએ.

જગજીવનદાસ—હા, મોચી મને કહેતા હતા, ને બીજાં વસવાયાં પણ થોડી થોડી બુમ પાડે છે. પુંજીઓ કુંભાર કહે છે કે, એણીવારના વરસે મોચી લોકોએ મારી નાળો સમુળગી લીધી નથી. પશવો દરજી કહે છે કે, મોચી લોકોની શીલાઈ ઓાણ મને મળી નથી. એ રીતે છે માટે આપણે ચાર જણ મળીને વિચાર કરીયે તો સારૂં.

શાન્તિ—કહો તો બધા કાલે મળીયે.

જગજીવન—ઠીક, હું બધાને કહાવીશ, ને રામનાથમાં કાલ પાછલા પહોરે મળીશું.

બીજે દાડે શાન્તિદાસ બાપા, એમના ભાઇ ભત્રીજા, ગામના બીજા પાટીદાર, જગજીવન પારેખ, નાથાભાઈ મોદી, જુગલદાસ તલાટી, તુળશીરામ મહેતા, વગેરે બધું ગામ રામનાથ મહાદેવમાં ભેગું થયું. ત્યાં વસવાયાં પણ વણ તેડયાં પેટનાં બળયાં ભેગાં થયાં હતાં. સોમલો મોચી તથા બીજા મોચી, તથા દરજીના ને કુંભારના આગેવાનો આગળથી આવ્યા હતા. બધાએ પહેલાં તો મોચીની વાત સાંભળી. ત્યાં ભીખાભાઇ પણ ગયા હતા, તેમણે અંગ્રેજી વિદ્યાનો આધાર બતાવીને એક મોટી બશેરીઆ ચોપડી હતી તે ઉપરથી એક લાંબું ભાષણ કરવાની તૈયારી કરી હતી. તે ઉભા થયા, અને બોલવા લાગ્યા; પણ એમના બાપ ને કાકા કહે, “બેશ બેશ, તું ભણી આવ્યો તે જાણ્યું. હજુ તો અમારૂં ખરચ ખાય છે! જ્યારે બે પૈસા

કમાય ને દુનિયા કેમ ચાલે છે તે સમજે ત્યારે તારૂં ભાષણ બહાર કાઢજે. ”

બધાં વસવાયાંની વતી જગજીવન પારેખ પ્રથમ બોલ્યા. તે કહે કે, “આ બુટની મહોકણે આઠ દશ મોચીનાં ઘરનો ધંધો બંધ પડયો છે, ને તેમને ખાવા પિવાની બહુ વેળા પડે છે. મોચી નરમ થયા એટલે તેમની ઘરાકીવાળા કુંભાર, દરજી, વગેરે પણ નરમ થયા છે; ને બે પૈસા જેના લેણા દેણા છે તે શાવકારનું પણ લેણું ડુબવા વખત આવ્યો છે; અને ધક્કો આખા ગામને લાગશે. કોઇએ એમ ન સજવું કે, એમાં મારે શી લેવા દેવા છે; બધાનું સારૂં હોય તો આપણે સારૂં ને નરતું હોય તો આપણે નરતું. હું અમદાવાદ ગયો હતો ત્યાં પણ આવાંને આવાં રોદણાં છે. સોનીનાં ઘરેણાં વિલાયતથી તૈયાર થઇ આવે છે. ને તે એવાં આંખને ગમે તેવાં હોય છે કે, આપણા ખરા દાગીનાને પણ કોરે મૂકે; એટલે સોનીનો ધંધો બારઆની ગયો છે. લવારનો ધંધો તો બીલકુલ બંધ પડી ગયા જેવોજ છે. લવાર મજુરી કરે તેને અંગ્રેજી કારખાનામાં રોજ સારો મળે છે; પણ ચપ્પુ, કાતર ને ખીલા કરનારાનો તો બીલકુલ રોજગાર બંધ પડયા જેવોજ છે. વિલાયતી કાપડ કરોડો રૂપિયાનું આવે છે, તેથી સાળવી, વણકર, છિપા, બાંધણીગર વગેરેનો ધંધો ગયો છે. લોક ઘણાં લુગડાં પહેરે છે તેથી દરજી ને ધોબી શાહેરમાં તાજા દેખાય છે; પણ એકંદર કારીગર તથા વેપારીને પરદેશી માલ

આવવાથી અથાગ નુકશાન થયું છે, ને હજુતો ક્યાં? શહેરમાં કોઇ ધણીધોરી નહિ એટલે વિટંબના ભારે પડે છે. આપણે તો બધા મળીને કરીએ તો બંદોબસ્ત કરવા સમરથ છેએ; માટે મારી ધ્યાનમાં આવે છે કે, આપણે આપણા ગામ પુરતો ઠરાવ કરીએ તો ઠીક."

શાન્તિદાસ—શો ઠરાવ?

જગજીવન.—હાલતો એટલો કરોકે ગામમાં કોઇ પરગામના બુટ ન પહેરે, એટલું થાયતો મોચીનું દુઃખ ટળે.

શાન્તિ૦—કેમ ભવાનીદાસભાઇ શું ધાર્યું?

ભવાની૦—હા, હા. સો ફેરા એવો બંદાબુસ્ત કરવો જોઈએ.

નાથાભાઇમોદી—આપણે પણ કબુલ છીયે, કેમ તુળશીરામ મહેતા?

તુળશીરામ મહેતા—આપણે પણ સોફેરા કબુલ.

જુગલદાસ તલાટી—વારૂ, બૈરાંને ઘેર પૂછ્યું? છોકરાં કંકાસ કરશે તો તેમની માઓ તેમની કુમક કરશે તેનું શું ધાર્યું?

શાન્તિ૦—છોકરાં અને તેમની માઓ જખ મારેછે.

બધાં કહે, "વાહવા, બાપા વાહવા, ત્યારે ચાલો આ-

પણ મંદીરમાં તુળશી ઉપાડો." બધા મંદીરમાં ગયા, ને ઠાકોરજી આગળ તુળશી ઉપાડી સૌએ જૂદા જૂદા સમ ખાધા કે, "પરદેશી બુટ લાવીએ તો ઠાકોરજી અમને પૂછે," ને પછી બધા વેરાયા.

ગામ સંપીલું હતું, લોક લાંબી નજરવાળા હતા, તોપણ આ વેળા ઠરાવ પાળવામાં થોડી આનાકાની થઇ, ને પછી ઘેર ઘેર થોડી કચ કચ પણ થઇ; પણ શાન્તિદાસે પોતાના ઘેરથી પહેલ કાઢી ભીખારીદાસને જોડા પહેરાવ્યા. એમ પટાપટ ચાલતાં, અન્તે બધા ગૃહસ્થોએ સોગન પાળ્યા, ને છ મહીને મોચી પાછા આગળ જેવા ખાતા પીતા થયા ને બીજા કારીગર પણ તાજા થયા.

એવામાં નડીઆદથી એક દાઢો મોટમ બારોટ આવ્યા હતા. તેમણે આ બધી વાત ચોરે બેઠે સાંભળી. તે મનમાં બહુ હરખાયા, ને હરખના માર્યા પોતાની મેળે શાન્તિદાસ બાપાને ઘેર કહેવા આવ્યા કે, "બાપા ગામમાં આગેવાન હોય તો તમારા જેવા હોજો. ખરા એનના સમે તમે ગામની હીમાયત કરીને ગામનું દુઃખ ટાળ્યું છે. તમારા ઘરનો ધરમ જગ જાણેછે. તમોએ આપણા ગામનું ને દેશનું અભિમાન કરી અઢારે વરણનો ટેક ને ઇજત રાખીછે. આગળ સરકાર દરબારમાં તમારૂં ઘર રૈયતની કુમક કરતું; હાલ સરકાર તરફથી તો શાન્તિ છે, પણ લોકનું મન નવા નવા પહેરવેશથી છકી ગયુંછે, તેથી કારીગર માત્રને તથા અન્તે

આખા દેશને બહુ વિપત પડેછે. એ વિપતમાં તમારા જેવાની હીમાયત છે, ને એ થાયછે, તો દેશનું સદાકાળ ભલુંજ થશે. તમારા જેવા તમારા વંશમાં કુળદીવા ઘણા થજો, ને ઇશ્વર તેમને તમારા જેવી મતિ સદાય આપજો. ”

પ્રજાબંધુ.

અમદાવાદનું જાણીતું એક

વર્તમાન પત્ર.